

Malik S.S.

Kharkiv University of Humanities «People's Ukrainian Academy»

THE KEY PROBLEMS OF BUSINESS VALUE MANAGEMENT

Summary

The article deals with the main problem of the administration of business value. The rational of the value index application in business is explored as a basic strategic orienting point. The main disadvantages of the alternative indexes of the strategic orientation are identified. The chief myths about the company value are emphasized. Their detailed characteristic is carried out.

Keywords: management, problems of management, market value, business value, value estimation.

УДК 330.322.5:502

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЧИННИКА ПРИ ОЦІНЦІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Малюк О.С.

Національна металургійна академія України

В статті обґрунтовано необхідність врахування екологічного чинника при оцінці інвестиційних проектів. Доведено необхідність застосування принципу системного підходу при оцінці інвестиційного проекту. Встановлено особливості врахування екологічної складової при оцінці інвестиційних проектів. Доведено необхідність інтеграції екологічного чинника у кожний етап інвестування. У життєвому циклі інвестиційного проекту виокремлено додаткову фазу невизначених витрат та результатів.

Ключові слова: інвестиційний проект, екологічний чинник, життєвий цикл, оцінка, витрати, ефективність.

Постановка проблеми. Розгляд структури доходної частини бюджету України показав, що великою мірою він забезпечується надходженнями від підприємств гірничо-металургійний комплексу (більше 40% валютних надходжень та 30% ВВП) [5]. В той же час, підприємствами гірничо-металургійного комплексу здійснюється близько 61% загальних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та 47% загальних скидів у поверхневі водні джерела [5] промислових об'єктів України. Необхідність подолання зазначених еколого-економічних протиріч, обумовлює необхідність дослідження особливостей оцінки інвестиційних проектів з урахуванням екологічного чинника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням врахування екологічного чинника при оцінці інвестиційних проектів присвячені роботи Амоші О.І., Бородіна О.І., Забарної Е.Н., Медведєвої О.Є., Нейенбург В.Е., Орлова П.А., Харичкова С.К., Хумарової Н.І., Швиндиної А.А. та інших авторів. Не зважаючи на актуальність даного питання та значну кількість розробок щодо його вирішення, до сьогодні залишаються дискусійними питання пов'язані з особливостями врахування екологічного чинника в інвестиційному процесі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Одним з проблемних аспектів врахування екологічного чинника при оцінці економічної ефективності інвестиційних проектів є проведення його вартісної оцінки.

Складність здійснення вартісної оцінки екологічного чинника в інвестиційному процесі пов'язана з недостатньою вивченістю екологічних питань, що обумовлено невизначеністю ступеню прояву та періоду існування негативного впливу виробничої діяльності підприємств на довкілля та інших реципієнтів.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є дослідження особливостей прояву екологічного чинника на різних фазах життєвого циклу інвестиційного проекту та розробка шляхів щодо його вартісного врахування в інвестиційному процесі.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з того, що негативний вплив на довкілля та інших реципієнтів, що здійснюють підприємства гірничо-металургійного комплексу, великою мірою обумовлений їх виробничою діяльністю, основна увага при формуванні стратегії їх розвитку повинна бути націлена на інвестиційні проекти, що дозволяють удосконалити виробничу складову діяльності зазначених підприємств.

Проведений аналіз вітчизняної наукової літератури відносно значення екологічного чинника при розгляді інвестиційних питань [2, 3, 4], спеціальної літератури щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів, у тому числі природоохоронного призначення [1] та існуючої законодавчої бази стосовно проведення екологічної оцінки інвестиційних проектів показав, що сьогодні в Україні екологічна оцінка проводиться після обрання передбаченого для інвестування техніко-технологічного рішення. Тобто, відбувається своєрідний поділ єдиного інвестиційного рішення на окремі категорії, а саме: економічну, що об'єднує у себе основні аспекти виробництва (техніку, технологію, ресурсне забезпечення, тощо), та екологічну, що передбачає забезпечення відповідності діючим природоохоронним нормам. За таких умов порушується основний принцип системного підходу, який передбачає розгляд інвестиційного проекту як єдиної системи, що інтегрує у собі усі його аспекти (в тому числі екологічний) та забезпечує мінімізацію сукупних витрат [3]. Обґрунтовуючи економічну доцільність впровадження техніко-технологічного рішення, ігноруючи екологічний чинник, мінімізуються витрати, що пов'язані зі створенням основного продукту.

Потім відбувається розгляд екологічних параметрів та розробка відповідних заходів, які націлені на зменшення екологодеструктивного впливу. Вартість таких заходів, згідно даних приведених у роботі [3, с. 103], може сягати 40% загальних витрат, що пов'язані з впровадженням інвестиційного проекту.

Такий підхід (розмежування економічної та екологічної проблематики) у світовій літературі дістав назви «технології кінця труби» та визнаний, ще у 80-х роках минулого сторіччя як неефективний до використання [1, 3, 6, 8, 9].

Проведений аналіз наукової та спеціальної літератури зарубіжних авторів [1,2,7,8] дозволив зробити висновок відносно того, що мінімізація економічних витрат та проявів екологодеструктивного впливу на реципієнтів досягається за умови, якщо екологічна оцінка відбувається не на завершальній стадії обґрунтування обраного для впровадження інвестиційного рішення, а розглядається паралельно з іншими аспектами (техніко-технологічними, ресурсного забезпечення, економічними, фінансовими, тощо) на всіх фазах життєвого циклу інвестиційного проекту.

В той же час, значущим є факт, що визначення вартісної оцінки екологічного чиннику інвестиційного проекту пов'язаний з рядом труднощів. Так, особливою рисою вартісної оцінки екологічної складової інвестиційного проекту є її недостатня вивченість та методична забезпеченість, що характеризується невизначеністю ступеню прояву та періоду існування екологодеструктивного впливу на реципієнтів. Вченими доведено, що екологодеструктивний вплив на реципієнтів може мати довготривалий період прояву, який у багатьох випадках, значно перевищує період оцінки інвестиційного проекту [6, 7, 9]. До найбільш яскравих прикладів можна віднести радіаційні відходи, терикони та пустоти вугільних шахт, тощо. Наявність зазначених джерел екологодеструктивного впливу на реципієнтів «у власності підприємства» супроводжується відповідними витратами, що мають екологічний характер (як то сплата різного роду екологічних платежів, тощо) та негативно відображаються на економічних результатах роботи підприємства.

Усе вище викладене обумовлює необхідність:

- для більш повного аналізу та підвищення достовірності вартісної оцінки екологічної складової інвестиційного проекту, передбачити можливість розширення часового періоду вартісної оцінки екологодеструктивного впливу на реципієнтів, що обумовлений його впровадженням (після проектний аналіз) [7,8];

Рис. 1. Місце екологічного чиннику на різних фазах життєвого циклу інвестиційного проекту

Джерело: розроблено автором

- виокремлення поряд зі традиційними фазами життєвого циклу інвестиційного проекту додаткової фази невизначених витрат та результатів, яка призначена відобразити невраховані на інших фазах витрати та результати, що обумовлені наявністю довготривалого екологодеструктивного впливу на реципієнтів, з метою забезпечення зменшення невизначеності (більш повної інформації) щодо екологічної складової інвестиційного проекту та прийняття більш обґрунтованого рішення щодо оцінки його економічної ефективності.

До невизначених витрат та результатів, що мають бути оцінені при розгляді інвестиційного проекту, відносимо:

- ідентифіковані прояви екологодеструктивного впливу на реципієнтів, які на даний час мають місце на підприємстві, проте їх не відносять до категорії екологічних витрат. Це пов'язано з труднощами кількісного визначення витрат, обумовлених впливом екологічних чинників, як в цілому по підприємству так і відносно окремого джерела екологічної небезпеки, через відсутність єдиного методичного забезпечення та необхідної інформаційної бази, залучення та оброблення величезних масивів даних доступ до яких утруднений або відсутній. Наприклад, захворюваність персоналу підприємства та населення, яке сприймає екологодеструктивний вплив, що пов'язаний з досліджуваним інвестиційним рішенням; зниження продуктивності праці; вплив на ОФ (передчасний знос); тощо;

- не ідентифіковані на даний час прояви екологодеструктивного впливу. Проблема екологодеструктивного впливу, що обумовлений антропогенною діяльністю, розглядається на протязі багатьох десятиріч на глобальному, національних та локальних рівнях. Проте до сьогодні дана проблема визнана не до кінця вивченою, що обумовлено багатьма причинами, серед яких: стрімкий розвиток науки та техніки, що супроводжується крім позитивних моментів, появою нових матеріалів та сполук, вплив яких на екологічну систему не завжди є прогнозованим; значний часовий проміжок між моментом здійснення екологодеструктивного впливу та визначенням його наслідків (наприклад, застосування фреону у охолоджуючих системах; поверхнево-активних речовин у миючих засобах, тощо); асиміляційний погірш екологічної системи; та інші.

Підсумовуючи вище викладене, нами на рисунку 1 визначено місце екологічного чиннику на кожній фазі життєвого циклу інвестиційного проекту.

Передінвестиційна фаза життєвого циклу інвестиційного проекту, з точки зору забезпечення узгодження економічних та екологічних результатів інвестування, є найбільш важливою. Саме на даній фазі відбувається обґрунтування доцільності впровадження або відхилення інвестиційного проекту.

Недоврахування або ігнорування екологічного чиннику при здійсненні оцінки ефективності інвестиційного проекту, за результатами якої приймаються управлінські рішення щодо його реалізації, може стати причиною наслідків, що мають економічний та екологічний характер, які неможливо виправити (наприклад, Чорнобильська катастрофа).

Тому особливого значення набуває врахування екологічного чиннику та отримання переваг, що з ним пов'язані, саме на рівні техніко-технологічних процесів, що плануються до використання. Це надає можливість поліпшення екологічних параметрів,

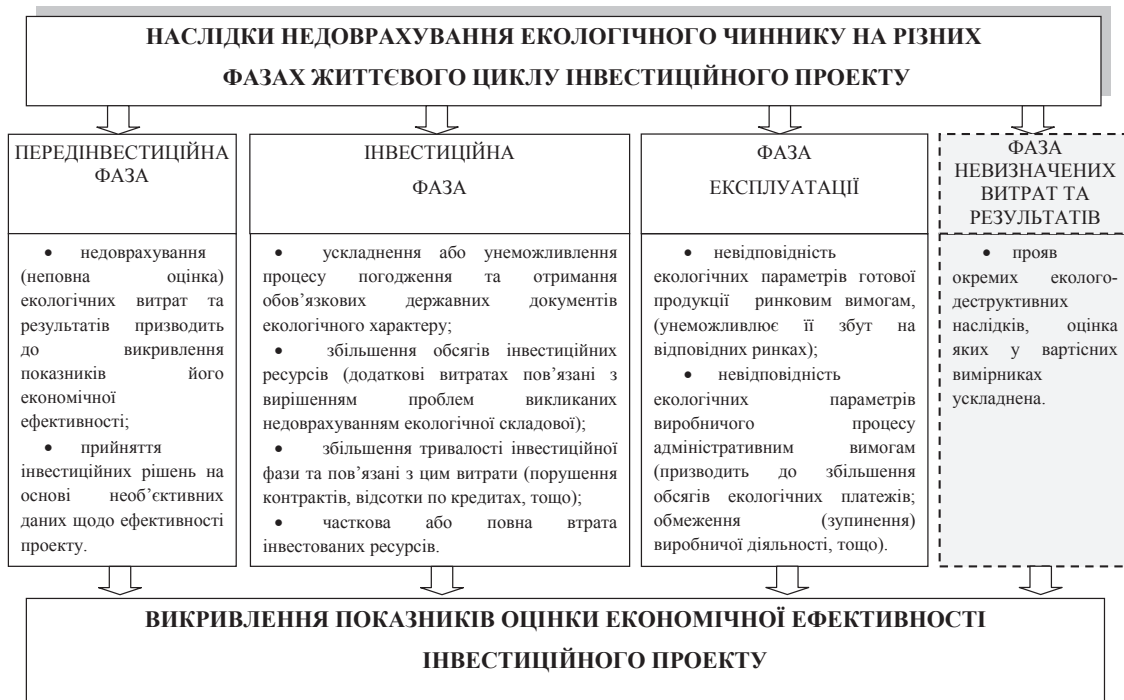

Рис. 2. Наслідки недоврахування екологічного чинника при оцінці економічної ефективності інвестиційного проекту

Джерело: розроблено автором

що пов'язані з виробничим процесом, а від так, і зниження витрат, що мають екологічний характер, саме на етапі основного техніко – технологічного процесу. Даний висновок підтверджений серед багатьох інших тим фактом, що прояв еколого-деструктивного впливу на реципієнтів в процесі виробничої діяльності, згідно тверджень висунутих Портером, є наслідком відповідних недоліків техніко-технологічного процесу щодо виробництва продукції або недосконалої її (його) конструкції, виявлення яких на передінвестиційній фазі дозволяє уникнути проблем, що невідворотно матимуть місце за умови його впровадження.

Врахування екологічного чинника на передінвестиційній фазі життєвого циклу інвестиційного проекту, дозволяє суттєво зменшити прояви еколого-економічних ризиків, що пов'язані з недотриманням адміністративних та ринкових вимог, та отримати певні економічні переваги. Так, згідно [9(С.22)], у випадку належного врахування екологічного чинника на передінвестиційній фазі, витрати екологічного характеру складають менше 3% загальних витрат по проекту, якщо екологічний чинник підлягає врахуванню на фазі інвестування або експлуатації – витрати екологічного характеру зростають до 10% загальних інвестиційних витрат, а в окремих випадках, за даними [3(С.103)] до 40%.

Припущення місця та значущості екологічного чинника на передінвестиційній фазі є економічно невиправданим та може призвести, з одного боку, до втрати ряду переваг, що пов'язані з врахуванням екологічного чинника; з іншого, викривлення показників оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту та прийняття інвестиційних рішень на основі необ'єктивних даних.

Недоврахування екологічного чинника при розгляді на обґрунтуванні інвестиційного проекту на інвестиційній фазі життєвого циклу обумовлює ускладнення, а в окремих випадках унеможливлення, процесу погодження та отримання обов'язкових державних документів екологічного характеру, що тягне за собою:

- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, що пов'язано з необхідністю здійснення додаткових витрат направлених на вирішення проблем викликаних недоврахуванням екологічного чинника;
- імовірність зростання тривалості інвестиційної фази та виникнення витрат, що з цим пов'язані, як то штрафні санкції, у випадку порушення попередньо укладених контрактів, відсотки по кредитах, тощо;
- часткову або повну втрату інвестованих ресурсів, у випадку прийняття рішення про призупинення або відмову від інвестиційного проекту, що обумовлено несвоєчасним врахуванням (ігноруванням) екологічного чинника.

На експлуатаційній фазі життєвого циклу інвестиційного проекту недоврахування екологічного чинника може призвести до порушення норм природоохоронного законодавства, що діють на території країни.

Невідповідність екологічних параметрів виробничого процесу адміністративним вимогам призводить до збільшення обсягів екологічних платежів; обмеження (зупинення) виробничої діяльності, тощо. Неподогненість екологічних параметрів виробничого процесу та (або) готової продукції ринковим вимогам унеможливає її збут на відповідних ринках та тягне за собою відповідні негативні наслідки (наприклад, втрата можливих або існуючих ринків збуту, тощо). Отже, недоврахування екологічного чинника при обґрунтуванні інвестиційного проекту негативно відображається на його економічних результатах.

Виокремлена фаза «невизначених витрат та результатів» призначена врахувати при проведенні оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту, що розглядається, ті прояви еколого-деструктивного впливу на реципієнтів, що плануються до адміністративного або ринкового регулювання, з метою попередження небажаних економічних наслідків.

На рисунку 2 систематизовані наслідки недоврахування екологічного чинника на різних фазах життєвого циклу інвестиційного проекту.

Отже, основною метою врахування екологічного чинника при проведенні економічної ефективності інвестиційного проекту є підвищення об'єктивності отриманих даних, що характеризують економічну складову оцінюваного проекту, та є базою прийняття інвестиційних рішень.

Проведений аналіз наукових та нормативних джерел щодо практики проведення оцінки ефективності інвестиційних проектів в Україні [3,4,6] та інших державах [2,7,8], дозволив виділити ряд причин, що обумовлюють недоврахування екологічного чинника:

1. Недосконалість адміністративних важелів впливу, що регулюють екологічні питання;

2. Брак (нестача) законодавчо-затвердженого методичного забезпечення, що дозволяє об'єктивно, з використанням вартісних вимірників, врахувати екологічний чинник при здійсненні оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів;

3. Формування екологічної культури суспільства (громадськості) та екологічної свідомості осіб, що приймають інвестиційні рішення, знаходиться на етапі встановлення.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дозволило встановити особливості врахування

екологічної складової при оцінці інвестиційних проектів. Серед них: інтеграція екологічного чинника у кожний етап інвестування; передбачення можливості розширення часового періоду вартісної оцінки екологодеструктивного впливу на реципієнтів; у життєвому циклі інвестиційного проекту виокремлення додаткової фази невизначених витрат та результатів, яка призначена відобразити невраховані витрати та результати, що обумовлені наявністю довготривалого екологодеструктивного впливу на реципієнтів, з метою забезпечення зменшення невизначеності щодо екологічної складової інвестування. У статті систематизовано наслідки недоврахування екологічного чинника на різних фазах життєвого циклу інвестиційного проекту. Доведено, що основною метою врахування екологічного чинника при проведенні оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту є підвищення об'єктивності отриманих даних, що характеризують економічну складову оцінюваного проекту, та є базою прийняття інвестиційних рішень. Отже, беручи до уваги усе вище викладене, вважаємо за потрібне та обґрунтоване проведення подальшої роботи щодо удосконалення методичних положень оцінки інвестиційного проекту з урахуванням екологічного чинника.

Список літератури:

1. Бородин А.И. Эколого-экономическое управление предприятием: Монография / А.И. Бородин. – М.: ТЕИС, 2006. – С. 332.
2. Диксон Дж. Экономический анализ и оценка воздействия на окружающую среду / Дж. Диксон, С. Паджиола / [Пер. с англ. Под ред. Бобылева С.Н.]. – М.: Весь Мир, 2003. – С. 16.
3. Драчук Ю.З. Принципові методичні підходи до оцінки ефективності екологічних заходів у вугільному виробництві / Ю.З. Драчук, В.С. Нейсенбург // Економічний вісник НГУ. – 2003. – № 2. – С. 102-106.
4. Загвойская Л. Подходы и методы оценки влияния проектов на окружающую среду / Л. Загвойская, О. Лазор, О. Лазор // Экономика Украины. – 2007. – № 7. – С. 80-89.
5. Интернет-портал Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
6. Кучер В.А. оптимальное управление инвестиционными проектами на основе планирования жизненных циклов / В.А. Кучер: Монография. – Донецк: изд-во «Вебер», 2008. – С. 301.
7. Медведева О.Е. Методические рекомендации по осуществлению эколого-экономической оценки эффективности проектов намечаемой хозяйственной деятельности / О.Е. Медведева. – М.: АНО «Экологический юридическо-правовой центр – Экоюрцентр», 2004. – С. 96.
8. Хальфиев Р.Р. Проблемные вопросы проведения эколого-экономической оценки эффективности инвестиционных проектов / Р.Р. Хальфиев, Е.Р. Магарил // Вестник УГТУ-УПИ. – 2009. – № 2. – С. 81-88.
9. Шеремет В.В. Управление инвестициями: В 2-х т. – Т. 1. / В.В. Шеремет, В.М. Павлюченко, В.Д. Шапиро. – М.: Высшая школа, 1998. – С. 416.

Малюк О.С.

Национальная металлургическая академия Украины

ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ФАКТОРА ПРИ ОЦЕНКЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

Аннотация

В статье обоснована необходимость учета экологического фактора при оценке инвестиционных проектов. Доказана необходимость применения принципа системного подхода при оценке инвестиционного проекта. Определены особенности учета экологической составляющей при оценке инвестиционных проектов. Доказана необходимость интеграции экологического фактора в каждый этап инвестирования. В жизненном цикле инвестиционного проекта выделена дополнительная фаза неучтенных расходов и результатов.

Ключевые слова: инвестиционный проект, экологический фактор, жизненный цикл, оценка, расходы, эффективность.

Maliuk O.S.

National Metallurgical Academy of Ukraine

SPECIAL ASPECTS OF CONSIDERATION OF ENVIRONMENTAL FACTOR IN EVALUATION OF INVESTMENT PROJECTS

Summary

The article gives grounds for necessity of consideration of environmental factor in evaluation of investment projects. Necessity of applying the principle of a systematic approach in evaluation of an investment project is proved. Features of environmental component in evaluation of investment projects are determined. Necessity of integration of environmental factor into every stage of investment is proved. Additional phase of unaccounted costs and results is marked out in investment projects' life-cycle.

Keywords: investment project, environmental factor, life-cycle, evaluation, costs, efficiency.

УДК 339.137:662.2

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Матвєєв В.В.

Національний університет харчових технологій

У статті розглянуто сутність стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства. Проаналізовано існуючі підходи до стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства. Визначено основні принципи формування та механізми функціонування конкурентного потенціалу. Досліджено параметри управління та наведено схему стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства.

Ключові слова: стратегічне управління, конкурентний потенціал, підходи, принципи, структура.

Постановка проблеми. Процеси формування ринкових відносин і конкурентного середовища тісно взаємообумовлені та вимагають від суб'єктів господарювання компетентних дій щодо управління їх діяльністю. Стратегічне управління, що протягом останніх десятиліть активно проникає в практику ухвалення рішень на різних рівнях управління в українській економіці, допомагає точніше оцінити і мобілізувати наявні ресурси й використувувати їх для самих невідкладних завдань: прогнозувати виникнення ситуацій сприятливого та несприятливого характеру; формувати моделі поведінки підприємства та його структурних одиниць. Тому стратегічний підхід до управління конкурентним потенціалом стає важливою передумовою розвитку та ефективного функціонування підприємств в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Величезний внесок у розробку теоретичного фундаменту стратегічного управління конкурентоспроможністю зробили як закордонні вчені: Р. Акофф, І. Ансофф, Б. Берман, Дж. Еванс, М. Мінцберг, В. Кінг, Ф. Котлер, М. Портер, К. Прахалад, Дж. Стрікленд, А.А. Томпсон, так й українські і російські науковці: Г.Л. Азоев, І.М. Акімова, Н.С. Ардашкіна, В.О. Василенко, А.В. Войчак, А.Е. Воронкова, В.Г. Герасимчук, А.П. Градов, П.В. Забеліна, Р.С. Квасницька, Г.І. Кіндрацька, Г.Б. Клейнер, І. Краснокутська, М.М. Мартиненко, А.А. Міщенко, А.П. Наливайко, С.В. Оборська, В.С. Пономаренко, С.В. Попов, Р.А. Фатхутдінов, З.Є. Шершньова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, недостатня розробка теоретичного базису стратегічного управління конкурентним потенціалом і його невідповідність вимогам практики вітчизняних промислових підприємств в умовах

трансформаційних змін економіки визначають необхідність детального вивчення даного питання.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження сутності стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства

Виклад основного матеріалу. Стратегічне управління, як вид управлінської діяльності, виникло порівняно давно. Його основною передумовою послугувало усвідомлення суттєвих змін «середовища ухвалення рішень», тобто тій сукупності зовнішніх і внутрішніх явищ і процесів, що мають враховуватися при ухваленні рішень, оскільки визначають діяльність будь-якого підприємства.

Елементи стратегічного управління були описані ще в перших наукових працях з управління підприємством Г. Емерсоном, Ф. Тейлором, А. Файолем, а запровадження стратегічного підходу до управління підприємствами почалося ще в першій половині ХХ ст., у цей період домінувало довгострокове планування, і стратегічний підхід до управління підприємством використовувався не системно [11, с. 67].

Розвиток теорії стратегічного управління в працях К. Ендрюса та І. Ансоффа у 60-70-ті роки ХХ ст. можна вважати першим серйозним внеском у зародження ідеї системного управління потенціалом підприємства (табл. 1).

Запропонувавши методологію SWOT-аналізу, К. Ендрюс, по суті, вперше довів необхідність вивчення потенціалу підприємства через визначення його сильних і слабких позицій. Саме управління сильними сторонами становило основу рекомендацій щодо формування стратегії підприємства в умовах поступових технологічних змін і стало провідним напрямком «школи проектування» (за термінологією Г. Мінцберга).